

اشاره: ادیان، افزون بر وجوه اعتقادی، عملی، اخلاقی و... صاحب وجه آیینی اسطوره‌ای نیز هستند. این وجه آیینی گوا اینکه با سایر وجوه دین در ارتباط است، به خودی خود دارای اهمیت است. وجه آیینی ادیان، معمولاً خود را در مناسک و مناسبت‌ها نمایان می‌کند. بدین قرار، هر دین به مجموعه‌ای از مناسبت‌های مقدس، مجهز است که نهایتاً تقویم آن دین را رقم می‌زند.

اخبار ادیان بر آن است که تا تقویم ادیان مختلف را به نحوی تفصیلی تفسیری محل تأمل و توجه قرار دهد و بر این اساس در هر شماره، تقویم دینی یک دین را به توضیح می‌کشد. سالشمار دین زرتشت، موضوع اولین تقویم دینی ماست.

در آیین زرتشتی به جشن و سرور اهمیت خاصی داده شده و تأکید شده پیروان این آیین همیشه با چهره خندان با وقایع بد این جهان روبه‌رو شوند. در واقع جشن چراغی است که یک نفر زرتشتی برای زدودن تیرگی‌های زندگی بر می‌افروزد.

جشن‌های ایران باستان اصولاً دینی و اغلب توأم با مراسم دعا و سرودخوانی بوده و حتی واژه جشن از ریشه «یسنه» اوستایی به معنی اوستخوانی و اجرای آدابی است که در اعیاد مذهبی برگزار می‌شود.

جشن‌های ماهیانه: تقویم زرتشتیان در ایران باستان گاهنامه خورشیدی بود یعنی از یک دوره گردش زمین به دور خورشید که ۳۶۵ روز و ۵ ساعت و ۴۸ دقیقه و ۴۹ ثانیه است تشکیل می‌شد. سال آنها ۱۲ ماه داشت به نامهای فروردین، اردیبهشت و... اسفند و هر ماه سی روز داشت که به ترتیب به نامهای زیر نامیده می‌شوند.

نامهای سی روز ماه

اورمزد: خداوند جان و خرد
بهمن: اندیشه نیک
اردیبهشت: راه راستی و دادگری
شهریور: توان برگزیده و سازنده
سپندارمزد مهر و آرامش افزاینده
خرداد (خورداد): رسایی و خودشناسی
امرداد: بی‌مرگی و جاودانگی
دی به‌آذر: آفریدگار
آذر: آتش، فروغ
آبان: آب‌ها
خبر: خورشید
ماه: ماه
تیر: ستاره، باران
گوش: گیتی

زرتشتیان

تهیه کننده: سیمین فلاح

دی به مهر: آفریدگار
مهر: پیمان و دوستی
سروش: کارکرد به ندای وجدان، پیام‌آور راستی و دین
رشن: دادگری
فروردین: روان پاسدار، پیشرفت
ورهرام: پیروزی
رام: صلح و آستی
باد: باد (هوا)
دی به دین: آفریدگار
دین: وجدان و دین
آرد: برکت و داده‌آهورایی
اشتاد: کار، داد، راستی
آسمان: آسمان
زامیاد: زمین

مانتره سیند: سخن اندیشه‌زا، نماز، گفتار نیک
انارام: نور درخشنده و روشنایی بی‌پایان
نام دوازده ماه سال

فروردین: ماه فره‌وشی (روان‌های پاسدار و پیشرفت‌دهنده)
اردیبهشت: ماه راستی‌ها و دادگری‌ها
خرداد: ماه خودشناسی و رسایی‌ها
تیر: ماه برکت و فراوانی
مرداد: ماه بی‌مرگی و جاودانی
شهریور: ماه نیروی سازنده و برگزیده
مهر: ماه دوستی و پیمان
آبان: ماه آب‌ها
آذر: ماه آتش و فروغ پاک
دی: ماه دهش، دادار
بهمن: ماه خرد (منش نیک)

اسفند: ماه مهر و آرامش افزاینده

نام پنج روز آخر سال

اهونود: نام نخستین بخش سرودهای اشوزرتشت
اشتود: نام دومین بخش سرودهای اشوزرتشت
سینتمد: نام سومین بخش سرودهای اشوزرتشت
و هوخشتر: نام چهارمین بخش سرودهای اشوزرتشت
و هشتاوشت: نام پنجمین بخش سرودهای اشوزرتشت

گاهنبارها

۱. میدیوزرم گاه: آفرینش آسمان
۲. میدیوشهم گاه: آفرینش آب
۳. پیتی‌شهم گاه: آفرینش زمین
۴. ایانرم گاه: آفرینش نباتات
۵. میدیارم گاه: آفرینش جانوران
۶. همس پت میدیم گاه: آفرینش انسان

در سال شش گاهنبار، هر یک به مدت پنج روز، گرفته می‌شود. گاهنبارها به طبیعت و کشاورزی بستگی دارند. در همه جشن‌های زرتشتی سه عنصر طبیعی، نجومی و تاریخی (ملی، اجتماعی، دینی) حضور دارند. گفته شده است که آیین گاهنبارها پیش از اشوزرتشت هم جشن گرفته می‌شده. نام و معنی هر گاهنبار به شرح زیر است:
نخستین گاهنبار «میدیوزرم» یا نیمه بهار در ماه اردیبهشت (روز خیر تا روز دی به مهر) هنگام برداشت خرمن و درو کردن غلاتی چون گندم و جو برپا می‌شود.

دومین گاهنبار «میدیوشهم» یا نیمه تابستان در ماه تیر (روز خیر تا روز دی به مهر) هنگام کاشت حبوباتی مانند برنج و ارزن گرفته می‌شود.

سومین گاهنبار «پیتی‌شهم» در ماه شهریور (روز اشتاد تا روز انارام) هنگام درو و برداشت محصول تابستانی و علوفه برای دامداری برگزار می‌شود.

چهارمین گاهنبار «ایانرم» است در ماه مهر (از روز اشتاد تا انارام) هنگام کاشت محصول زمستانی برپا می‌شود.

پنجمین گاهنبار «میدیارم» به معنای نیمه زمستان است. این جشن در ماه دی (از روز مهر تا ورهرام) برگزار می‌شود و در حقیقت جشن استراحت کشاورزان است.

ششمین گاهنبار «همس پت میدیم» در پایان ماه اسفند و در پنج روز گات‌هاست هنگامی که هوا معتدل است و کشاورزان آماده برنامه‌ریزی کشاورزی برای سال بعد می‌شوند. این جشن بویژه برای ستایش آهورامزدا از برکتی که داده است و یادآوری فره‌وشی در گذشتگان برپا می‌شود.

مناسبت‌ها و اعیاد زرتشتیان در طول یک سال

۱. اول فروردین ماه، جشن نوروز

نوروز که آن را به جمشید نسبت می‌دهند یکی از جشن‌های بزرگ ملی ایرانیان است که در آغاز بهار و اولین روز سال و اول فروردین ماه برگزار می‌شود. در این جشن سه جنبه نجومی، ملی و دینی با برجستگی به چشم می‌خورد. از دیدگاه نجومی این روز مقارن با اعتدال بهار است که خورشید روی مدار استواست و روز و شب برابر است و طبیعت از خواب زمستانی بیدار می‌شود. از دیدگاه ملی و تاریخی نیز چنین آمده است: هنگامی که جمشیدشاه از کارهای سازندگی فارغ شد، دستور داد تختی زرین و جواهرنشان برای او بسازند و او را به هوا برند و این روز را آغاز سال نو خوانند.

از دیدگاه دینی، مراسم جشن نوروز همیشه با خواندن جشن آغاز می‌شود و زرتشتیان پیش از دید و بازدید نوروزی به «در مهر» و پرستشگاه‌های خود می‌روند و ستایش خداوند را به جا می‌آورند. خانه‌تکانی، پوشیدن لباس نو، دید و بازدید و تبادل هدایا از سنت‌های این عید بزرگ است. هفت‌سین به مناسبت تقدس عدد هفت است که نظیرش در هفت امشاسپندان، هفت کواکب، هفت طبقه زمین و آسمان، هفت ملک مقرب، هفت یشت و... مشاهده می‌شود.

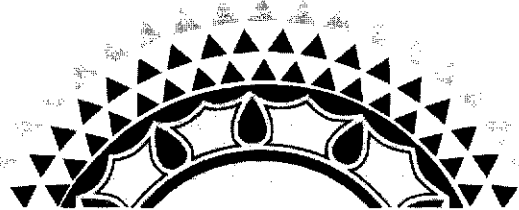
۲. ششم فروردین ماه (روز خرداد) زادروز اشوزرتشت

خردادروز (روز ششم) از فروردین ماه روز بسیار شریفی است. بنا به مندرجات ابوریحان، نوروز بزرگ ایرانیان در این روز است. این روز را از برای نیایش و سپاس ریتون برگزیده‌اند. در این روز اشوزرتشت زاده و هم در این روز به پیامبری برگزیده شد. در این روز گشتاسب دین پذیرفته و در این روز رستاخیز و خیلی از وقایع دیگر که در رساله پهلوی به نام «فروردین روزخرداد» آمده است به وقوع خواهد پیوست.

۳. هفتم الی یازدهم فروردین ماه، روز زیارت پیر هریش

برخی اماکن متبرکه را نزد زرتشتیان پیر نامند. در ۱۵ کیلومتری اردکان بر دامنه کوه‌هایی پست، آبادی‌ای به نام هریش قرار دارد. زرتشتیان معتقدند یکی از یاران بانوی یزدگرد در آن محل غیب شده است. آنها هر سال در این ایام برای زیارت به این محل می‌روند. بنای زیارتگاه شامل یک اتاق و یک پستو است. در پستو قسمتی از سنگ کوه محل غیب شدن شمرده می‌شود. در این محل همواره آتشی روشن است. در وسط اتاق نیز کلکی وجود دارد که بر آن آتش می‌افروزند.

۴. نوزدهم فروردین ماه جشن فروردینگان

بزرگداشت درگذشتگان و شهدا

در روز نوزدهم فروردین، به مناسبت همانام بودن روز و ماه و باز برای نزول فروهر درگذشتگان مراسمی برگزار می‌کنند که آن روز را فروردینگان و فروردگان گویند. این جشن، جشن فروهرهای درگذشتگان است. پارسیان در این روز به آرامگاه می‌روند و در آنجا چوب صندل بخور می‌دهند و موبدان یا نذورات میوه و گل مراسم آفرینگان به جای می‌آورند و این مراسم شبیه عید توسن (Toussaint) عیسویان کاتولیک است که در اول ماه نوامبر مزار درگذشتگان را با گل می‌آرایند. در این ده روز تمام روانها به این گیتی می‌آیند و به خانه‌های خویش می‌روند.

نتیجه کلی که از انجام مراسم در ده روز فروردگان به دست می‌آید این است که برای شادی روان و فروهر، بوی خوش در آتش می‌نهند و روانان را می‌ستایند و اوستا می‌سرایند تا روانها راحت و خرم و شاد باشند و با خشنودی به جایگاه خویش بازگردند. هرگاه چنین کنند آن سال کارهای

ایشان گشاده‌تر باشد و روزی فراختر شود.

۵. دوم اردیبهشت‌ماه، جشن اردیبهشتگان

روز سوم از ماه اردیبهشت را جشن گیرند، چون گلها و سبزه‌ها در این فصل می‌شکفند و طبق گاهنامه زرتشتی روز و ماه همانند. اردیبهشت، ماه راستی‌ها و دادگری‌هاست. مراسم این جشن بیشتر در معابد و آتشکده‌ها برگزار می‌شود.

اردیبهشت در عالم روحانی نماینده صفت راستی، پاکی و تقدس اهورامزداست و در عالم مادی نگهبانی کلیه آتشیهای روی زمین به او سپرده شده است. چون این ماه میانه فصل بهار است و نباتات در غایت نشو و نمایند و گلها و ریاحین شکفته و هوا در نهایت اعتدال است، آن را اردیبهشت خوانند. زرتشتیان در این روز لباس سفید که سمبل پاکی است بر تن می‌کنند و برای نیایش اهورامزدا به آتشکده‌ها می‌روند.

۶. دهم اردیبهشت‌ماه، چهره میدیوزم‌گاه

نخستین گاهنبار است. و به معنی نیمه بهار می‌باشد. این جشن هنگامی است که گیاهان رشد

و نمو می‌کنند و کشاورزی بار دیگر رونق می‌گیرد و از سوی دیگر در باور سنتی زرتشتیان هنگام آفرینش آسمان از سوی خداوند است و به همین انگیزه برای بزرگداشت آن جشن و شادی برپا می‌شود.

۷. چهارم خردادماه، جشن خردادگان

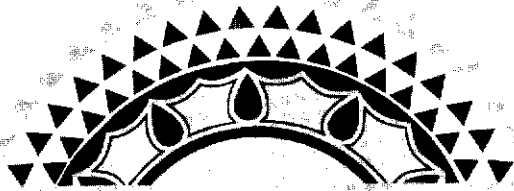
چهارم خرداد کنونی مطابق ششم خرداد زرتشتی است. در ایران باستان بنا به سنت و روش معمول هر گاه اسم روز و ماه برابر می‌شد، آن روز را جشن می‌گرفتند.

خردادگان، خرداد روز از خرداد ماه است. خرداد در اوستا به صورت هئوروات و مرکب است و به معنی رسایی، کمال و خودشناسی است. این نام صفتی از صفات اهورامزداست. در این روز از ملائکه و فرشته‌ها طلب حاجت می‌کنند.

۸. بیست و چهارم خردادماه، روز زیارت سستی پیر

سستی پیر نام زیارتگاهی است که در نزدیکی مریم‌آباد یکی از محل‌های زرتشتی نشین یزد واقع

شده است. بنایی قدیمی به صورت قلعه است که آثار چهار برج در چهارسوی آن هنوز باقی است. در ماه خرداد گروه کثیری از زرتشتیان استان یزد و دیگر شهرهای ایران در این نیایش گاه حضور می‌یابند، تا ضمن آشنایی، دید و بازدید و با خبر شدن از حال یکدیگر در فرصتی مناسب نیایش اهورامزدا را به جای آورند.

۹. بیست و چهارم خردادماه، روز زیارت پیر سبز (۲۴ الی ۲۸ خردادماه)

پیر سبز یزد یا چکچک، زیارتگاهی است در ۶۸ کیلومتری شمال شرقی یزد که پیر چکچک هم گویند. معروف است که در اینجا مزار نازبانو است که از انظار مخفی بوده است.

می‌گویند شبانی در آن حوالی مشغول چرانیدن گوسفندان خود بود که ناگهان گوسفندانش رم می‌کنند. شبان دست به درگاه خوانوند بلند کرده و راه چاره از او می‌جوید. حین جست‌وجو تشنه و خسته به کوهی می‌رسد که آب از آن چکه‌چکه پایین می‌آید. شبان از آن آب می‌نوشد و به خواب می‌رود. در عالم خواب مزار پیرسبز به او نمایانده می‌شود. او از خواب برمی‌خیزد و گوسفندان را جمع کرده و به شهر می‌برد. بعدها زیارتگاهی ساخته شد و نیازمندان حاجت به آنجا می‌برند. در حال حاضر زرتشتیان ساختمانهای زیادی ساخته‌اند و همه‌ساله اواخر خرداد به مدت پنج روز برای زیارت به آنجا می‌روند.

۱۰. بیست و نهم خرداد ماه پرسه همگانی تیر ماه

پرسه به معنی پرسیدن، احوالپرسی و به عیادت رفتن است. در فرهنگها پرسه به معنی مجلس ختم، ترحیم و ماتم آمده و در اصطلاح زرتشتیان معمولاً به روزی گفته می‌شود که مجلس ختم درگذشته را برپا می‌کنند. زرتشتیان پرسه همگانی را به یاد روان و فروهر درگذشتگان برپا می‌دارند. در باور آن‌ها در چنین روزی گروه زیادی از ایرانیان باستان در راه پاسداری از ارزش‌های دینی و میهنی خود جان خویش را فدا نمودند. بنابراین از سوی انجمن زرتشتیان در شهرهای مختلف مراسمی برای گرمای داشت درگذشتگان برپا می‌شود.

۱۱. دوم الی ششم تیرماه روز زیارت پیر نارستانه

نارستانه نام نیایشگاهی واقع در سی کیلومتری شرق یزد است. این نیایشگاه در داخل دره‌ای قرار گرفته که سه طرف آن مشرف به کوه است. در کنار آن چشمه‌ای وجود دارد که آب آن از بارندگی تأمین می‌شود و در محل اصلی آن درختی از مورد رسیده کرده که منظره دلنشینی را بوجود آورده است. برخی از زرتشتیان بر این باورند که این

زیارتگاه محل درگذشتن شاهزاده اردشیر ساسانی است. زرتشتیان همه ساله به مدت پنج روز به این مکان می‌روند و آداب و رسوم نیایش اهورامزدا را به جا می‌آورند.

۱۲. هشتم تیرماه، چهره میدیو شهیمگاه

میدیوشهم یا نیمه تابستان در تیر ماه است و دومین جشن گهنبار سال و هنگام آفرینش آب است. گاه انبارها جشنهای ۵ روزه هستند و به طبیعت و کشاورزی بستگی دارند. میدیوشهم به زمانی گفته می‌شود که علفه درو می‌شود. ثواب برگزاری این گهنبار به موجب روایات، چنان است که کسی هزار گاو و گوساله برای روان خویش به نیازمندان داده باشد.

۱۳. دهم تیرماه، جشن تیرگان

از جنبه نجومی جشن تیرگان مقرر است با طولانی‌ترین روز سال خورشیدی و گرمای تابستان و از لحاظ تاریخی روزی است که افراسیاب بر منوچهر غلبه کرد و قرار بر این شد تا با پرتاب یک تیر مرز بین ایران و توران معین شود. آنگاه آرش کمانگیر بالای کوه دماوند رفت و با مهری به وسعت میهن و یا تمام توان و جان خود تیری رها کرد که در کنار جیحون، بر ریشه درخت گردکانی فرو نشست که در دنیا بزرگتر از آن درختی نبود و آن موضع را سرحد ایران و توران قرار دادند. فشار این تیر بر آرش به حدی بود که پس از آنکه تیر را از چله کمان رها کرد، خود جان به جان آفرین تسلیم کرد. علاوه بر همانا بودن روز و ماه، جشن تیرگان به مناسبت تیراندازی آرش و صلح ایران و توران برپا می‌شود.

همچنین از لحاظ اجتماعی و دینی، امروزه در این روز پس از به جای آوردن مراسم جشن و نیایش اهورامزدا، افراد خانواده و دوستان و خویشاوندان معمولاً در خانه رئیس خانواده گرد هم می‌آیند. در این روز بچه‌ها به یکدیگر آب می‌پاشند. نامزدها به هم هدیه می‌دهند. بزرگترها نامه‌های افراد را در کوزه‌هایی می‌ریزند و سپس یکی‌یکی آنها را از کوزه در می‌آورند و شخص خوش‌صدایی حافظ می‌خواند و فال می‌گیرد. در پایان هم با خوردن میوه و آجیل به خواندن سرود و پایکوبی و دست‌افشانی می‌پردازند.

۱۴. سیزدهم الی هفدهم تیرماه، روز زیارت پارس‌بانو

آورده‌اند که شهبانوی پارس در خواب ناینبایی نمایان شده و پس از شفای چشمان او می‌گوید که او پیربانو را بنیاد گذارد.

بنابر تقویم قدیم زرتشتی از روز مهر از ماه اسفند به مدت پنج روز زمان برگزاری نماز همگانی در پیربانو بوده است. در باور برخی از زرتشتیان محل

جان باختن و ناپدید گشتن شهبانوی پارس به نام «خاتون بانو» است. این نیایشگاه در فاصله ۱۲۰ کیلومتری شمال غربی یزد واقع شده است. در کنار آن رودخانه‌ی فصلی وجود دارد و در دامنه کوه مجاور، ساختمان‌هایی به نام خيله ساخته شده‌اند تا خانواده‌ها هنگام زیارت از آنها استفاده نمایند. همه‌ساله زرتشتیان با برپایی آیین‌های دینی و سنتی در این زیارتگاه گرد هم می‌آیند.

۱۵. سوم مرداد ماه، جشن امردادگان (۳ امرداد کنونی و ۷ امرداد زرتشتی)

امرداد نام ششمین و هفتمین و آخرین امشاسپندان است و به معنی بی‌مرگی و جاودانگی است. این نام در اوستا بویژه در سرودها صفتی است از برای اهورامزدا، مظهر زوال‌ناپذیری و پایندگی. اما در جهان خاکی نگهبانی و سرپرستی گیاه و رستنی با وی است.

روز هفتم هر ماه امرداد نام دارد و مطابق معمول، روز هفتم از ماه امرداد جشن امردادگان برگزار می‌شود که در دوران باستان و عصر ساسانی و پس از آن مراسم و آدابی در دشت و فضای باز انجام می‌شد.

۱۶. دوازدهم الی شانزدهم مرداد ماه، روز زیارت پیرنارکی

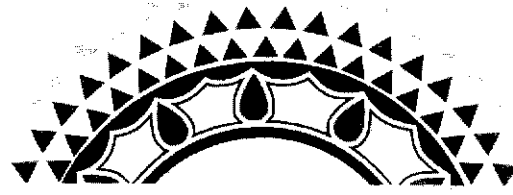
در فاصله ۵۵ کیلومتری یزد، نیایشگاهی به نام نارکی وجود دارد. در تاریخ آمده است عروس فرمانروای پارس به نام نازبانو در این مکان مقدس دفن شده است و بر بیانگرده نمایان می‌شود و فرمان بنیاد «پیرنارکی» را به او می‌دهد. همه ساله زرتشتیان در این مکان گرد هم می‌آیند و مراسم سنتی دینی خود را به جا می‌آورند.

۱۷. سی‌ام مرداد ماه، جشن شهریورگان

شهریور، ماه نیروی سازنده و برگزیده است. این جشن در روز چهارم شهریورماه به سبب تقارن نام روز و ماه برگزار می‌شود و آن را آذر جشن نیز می‌گویند چون در روزهای پایانی تابستان و زمان تغییر آب و هوا و آغاز سرما و رغبت مردم به آتش افروختن است. در این روز جشن برپا می‌کنند و سبب آن را تولد داراب در این روز می‌دانند. زرتشتیان در این روز به معبد رفته و مراسم ستایش و نیایش ویژه‌ای برپا می‌کنند و در خانه و آتشکده چوبهای خوشبو و اسپند و کندر می‌گذارند. به طور کلی برگزاری این جشن به واسطه تغییر فصل بوده است.

۱۸. بیست‌ویکم شهریور ماه، چهره پینه شهیمگاه

سومین گهنبار و هنگام آفرینش زمین است. پینه‌شهم یعنی دانه‌آور و زمانی است که گندمها رسیده و هنگام درو و برداشت محصول تابستانی و

۲۶. بیست و ششم دی ماه، جشن بهمنگان

بهمن یا وهومن از واژه وهومنه در اوستا گرفته شده است که منش نیک معنی می‌دهد. بهمن یکی از امشاسپندان یا به عبارت دیگر از فروزه‌ها و صفات اهورامزدا است که در گانه‌های اشوزرتشت بسیار به این واژه برمی‌خوریم و در واقع زرتشت پیامبر ایرانی برای دریافت پیام‌های اهورایی از وهومن یاری می‌گیرد. در گذشته این جشن را بهمنجه نیز می‌نامیدند ولی کمتر اطلاعی از چگونگی برگزاری آن در دست است. اکنون زرتشتیان هم چون جشن‌های ماهیانه دیگر آن را پاس می‌دارند و با گردهمایی و نیایش در آتشکده‌ها، بهمنگان را جشن می‌گیرند و به شادی و سرور می‌پردازند.

۲۷. دهم بهمن ماه، جشن سده زرتشتیان

جشن سده، جشن پیدایش آتش است. از زمانهای قدیم تا امروز، در دهم بهمن ماه که بنا به سنت روز پیدایش آتش است، آتش‌افروزی می‌شود. از نظر تاریخی این جشن را به هوشنگ‌شاه نسبت می‌دهند. در شاهنامه چنین آمده که روزی هوشنگ‌شاه و همراهانش در کوهی می‌رفتند. هوشنگ ناگهان ماری می‌بیند و دوبار سنگی به سوی مار پرتاب می‌کند. از برخورد آن دو سنگ چخماق جرقه‌ای پدیدار می‌شود و بوته‌ای آتش می‌گیرد و شاه خداوند را نیایش می‌کند که راز آتش را بر او آشکار کرد و فرمان می‌دهد آن روز را جشن بگیرند.

از جنبه دینی هم این جشن اهمیت نور، آتش و انرژی را یادآوری میکند. فروغ خورشید ماه، آتش، نوردل، جان و... همه نشانه‌هایی از فروغ اهورامزداست. این جشن هنگام غروب آفتاب با آتش‌افروزی آغاز می‌شود. کوهی از بوته، هیزم و خار بیرون شهر فراهم می‌کنند و موبدان لاله به دست در حالی که اوستا را زمزمه می‌کنند، بوته‌ها را روشن می‌کنند و مردم دور آن جمع می‌شوند و نماز آتش نیایش می‌خوانند، سپس دست یکدیگر را گرفته دور آتش می‌چرخند و شادی می‌کنند.

۲۸. بیست و پنجم بهمن ماه، پرسه همگانی اسفند ماه (روز یادبود درگذشتگان)

روز اومزرد از ماه اسفند نیز یکی از روزهایی است که در گاهشماری زرتشتیان، پرسه همگانی نام گرفته است. در این روز زرتشتیان ساکن در شهرهای بزرگ مانند تهران با آگهی که از سوی انجمن زرتشتیان آن شهر به خانه‌ها ارسال می‌شود و اسامی درگذشتگان سال گذشته در آن آمده، به تالار آدریان می‌روند و در مراسم پرسه‌خوانی شرکت می‌نمایند. قهوه و نبات از سوی انجمن فراهم شده است، کسانی که برای

جشن گرفتند.

۲۲. سوم آذرماه، جشن آذرگان

آذر، ماه آتش فروغ است. آذرگان سوم آذر کتونی و نهم آذر زرتشتی است. آذروز (روز نهم) در آذرماه را جشن آذرگان یا آذرجشن می‌خوانند. در این روز معمولاً به آتشکده می‌روند و به موجب رسمی کهن هر خانواده‌ای اخگری از آتش مقدس آتشکده فراهم می‌کند و آتش زمستانی و ضروری در خانه را با آن شعله‌ور می‌سازد.

۲۳. بیست و پنجم آذر ماه، دوم، نهم و هفدهم دی ماه، جشن دیگان

دی به معنی آفریدگار است و از صفات اهورامزداست. به همین جهت ماه دی ماه خداوند است. دوم دی‌ماه را که نام ماه و روز یکی می‌شود جشن می‌گیرند و آن را خرم روز می‌نامند. زرتشتیان بویژه پارسیان این روز را بسیار محترم می‌دانند و در این روز مشغول انجام آداب دینی هستند.

در این روز پادشاه با پوشیدن لباس سفید بر زمین می‌نشست و بار عام می‌داد و مردم از هر رده که بودند می‌توانستند با او سخن گویند. این روز را جشن نودروز نیز گفته‌اند چون تا نوزدهم روز فاصله است. در این ماه دعا کردن به جهت رفع شر شیاطین و طلب فرزند از خداوند، نیک است. در روز اول هر ماه نیز به نیایش اومزرد در آتشکده می‌پرداختند و اومزدیشت می‌سروده‌اند.

۲۴. پنجم دی ماه، درگذشت اشوزرتشت

ایرانیان مدت‌های طولانی به ارجاسب پادشاه توران، خراج می‌دادند. زرتشت در سن ۷۷ سالگی، گشتاسب را از دادن خراج منع می‌کند و در نتیجه جنگی میان ایران و توران درمی‌گیرد. ارجاسب، پادشاه توران، در دومین حمله خود به بلخ، صدمات و خرابیهای زیادی وارد می‌کند. در این زمان گشتاسب در پایتخت نبوده و دلاوران و جنگاوران نیز در سیستان بودند. زرتشت در آتشکده «نوش آذر» برای پیروزی ایرانیان مشغول نماز و دعا بوده که یکی از تورانیان به نام برات رش از پشت به وی حمله می‌کند و او را به قتل می‌رساند. این روز سالروز مرگ زرتشت است.

۲۵. دهم دی ماه، چهره میدیاریم‌گاه

پنجمین گه‌نبار میدیاریم و به معنای نیمه زمستان است. این جشن در حقیقت جشن استراحت کشاورزان است و عقیده دارند در گه‌نبار پنجم خداوند حیوانات را آفرید.

میدیاریم یعنی میان سال و با صفت سرد آمده است. ثواب برگزاری این گه‌نبار بنابر روایات چنان است که گویی کسی هزار گاو و هزار اسب جهت خیرات به نیازمندان داده باشد.

علوفه برای دامداران است. در این اوقات عبادت، انفاق و خیرات اهمیت دارد. توانگر و بینوا در این جشن‌ها شرکت می‌کنند و کسانی که برای برپایی این جشنها توان مالی ندارند لازم است در مراسم دینی‌ای که دیگران بانی آن هستند، شرکت کنند.

۱۹. دهم مهرماه جشن مهرگان

دومین جشن بزرگ ملی دینی ایرانیان «مهرگان» است که در دهم مهر روزی که نام روز و ماه یکی می‌شود، برپا می‌شود و مانند نوزدهم سه جنبه دارد: از نظر طبیعی مهرگان چند روز پس از اعتدال پاییز است و جشن برداشت محصولات کشاورزی.

از نظر تاریخی در این روز نیروی داد و راستی به سرکردگی کاهه آهنگر بر نیروهای دروغ و ستمگری پیروز می‌شوند و فریادون به شاهی می‌رسد. مبارزه راستی و دروغ در ایران ریشه دینی دارد. و همه جشنهای ملی هم به گونه‌ای این مبارزه و پیروزی نهایی حق بر ناحق را نشان می‌دهد.

از نظر دینی هم در فرهنگ ایرانی مهر یا میترا به معنای فروغ خورشید و مهر و دوستی است. همچنین مهر نگهبان پیمان و هشداردهنده به پیمان‌شکنان است. امروزه چون جشن مهرگان همراه با آغاز سال تحصیلی است آن را جشن فرهنگی اعلام کرده‌اند.

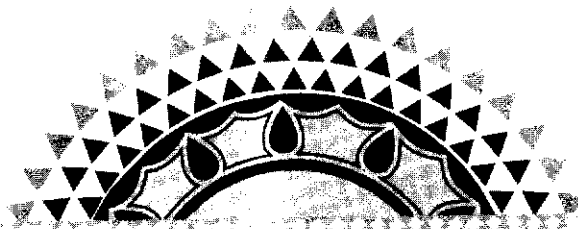
۲۰. بیستم مهر ماه، چهره ایاسرم‌گاه

چهارمین گه‌نبار سال موسوم به ایاسرم‌گاه است. که هنگام آفرینش نباتات، اشجار و رستنی‌ها است. ایاسرم یعنی بازگشت و از آن هنگامی اراده شده که چوپان با گله خود به موجب نزدیکی زمستان از چراگاه تابستانی به خانه برمی‌گردد. ایاسرم آغاز سرما و زمستان بزرگ است.

۲۱. چهارم آبان ماه، جشن آبانگان

آبان ماه آبهاست. روز آبان از ماه آبان را آبانگاه گویند. در این روز پارسیان بویژه زنان در کنار رود یا دریا ایزد نگهبان آب را نیایش می‌کنند.

این روز، ویژه یکی از بزرگترین ایزدان مورد ستایش ایرانیان قبل از زرتشت یعنی ایزد آناهیتا، ایزد سرپرست آبهای روان و ایستا و دریاها و رودهاست. در این روز در دوران جنگهای میان ایرانیان و تورانیان، به فرمان افراسیاب نهرهای آب ویران می‌شود ولی دوباره به دستور تهماسب نهرهای بزرگ آب روان و ضحاک نابود می‌شود. فریادون به پادشاهی می‌رسد و مردم آسوده‌خاطر می‌گردند. همچنین این روز را گرمی می‌دارند چون مدت هشت سال در ایران باران نیارید و بر اثر آن خشکسالی و قحطی شد و بسیاری از مردم تلف شدند و بعد از هشت سال در این روز باران بارید و خشکسالی و بیماری از بین رفت و مردم این روز را

۳. انجمن زرتشتیان تهران سالنامه ۱۳۸۲ خورشیدی.
۴. اوشیدری، جهانگیر. دانشنامه مزدیسنا. ناشر: نشر مرکز، چاپ دوم، تهران ۱۳۷۱.
۵. دهخدا، علی‌اکبر. لغت‌نامه. ناشر: دانشگاه تهران، چاپ اول، از دوره جدید تهران، پاییز ۱۳۷۳.
۶. فره‌وشی، بهرام. جهان‌فروری. ناشر: کاریان، چاپ دوم، تهران، اردیبهشت ۱۳۶۴.
۷. کیومرثی، جمشید. هفته‌نامه امرداد دوره جدید شماره ۲۴، تهران، اسفند ۱۳۸۱.
۸. گروه نویسندگان، در راه شناخت دین و زرتشت. ناشر: فروهر، چاپ اول، تهران ۱۳۸۰.
۹. مبارکه، بهنام. نجمی، وزیر خسروی، بهمن زهراب، أونهبیر گردآوری یادگارهای فرهنگی دینی زرتشتیان، زیارتگاه‌های یزد.
۱۰. مبلفی آبادانی، عبدالله. تاریخ ادیان و مذاهب جهان، جلد اول، ناشر: حر چاپ دوم، قم، پاییز ۱۳۷۶.
۱۱. مشکور، جواد. خلاصه ادیان در تاریخ دین‌های بزرگ. ناشر: شرق، چاپ ششم، تهران ۱۳۷۳.
۱۲. مهر، فرهنگ. دیدی نو از دینی کهن، فلسفه زرتشت. ناشر: جامی، چاپ سوم، تهران ۱۳۷۸.
۱۳. مهرین، مهرداد. دین بهی فلسفه دین زرتشت. ناشر: فروهر، چاپ دوم، تهران ۱۳۸۰.
۱۴. مهرین، مهرداد. دین مزدایی. ناشر: فروهر، چاپ اول، تهران ۱۳۶۴.
۱۵. نیکنام، کورش. از نوروز تا نوروز. ناشر: فروهر، چاپ اول، تهران ۱۳۷۹.

ستایش اهورامزدا از برکاتی که داده است و یادآوری فره‌وشی درگذشتگان است. در این گهنبار خداوند انسان را آفریده است.

عنصر دینی این جشن‌ها، نیایش است که موبدان انجام می‌دهند و حاضران برای پیروزی و کامیابی در یکرنگی دست یکدیگر را می‌گیرند. و به این ترتیب همبستگی‌شان را در تحمل بلایای طبیعی نشان می‌دهند. شرکت در گهنبارها وظیفه دینی همگان است و هزینه آن داوطلبانه است، اما همه به یک اندازه از آن بهره‌مند می‌شوند.

عنصر اجتماعی این جشن‌ها در این بود که همه زرتشتیان، زن و مرد، پیر و جوان، فقیر و غنی، ارباب و رعیت به طور یکسان در آن شرکت می‌کردند، در یک مکان گرد می‌آمدند، از یک سفره و از یک غذا می‌خوردند و این امر باعث همبستگی بیشتر اجتماعی می‌شد. علاوه بر آن در پایان جشن آنچه از خوردنی باقی مانده بود به خانه افراد نیازمند می‌فرستادند و این امر بیانگر این است که نیکوکاری در دین زرتشتی ستوده و سفارش شده است.

فهرست منابع و مآخذ

۱. اذرگتسب، اردشیر. مراسم مذهبی و آداب زرتشتیان. ناشر: فروهر، چاپ سوم، تهران، تابستان ۱۳۷۲.
۲. آریا، غلامعلی. آشنایی با تاریخ ادیان، ناشر: پایا چاپ سوم، تهران ۱۳۷۹.

پرسه می‌آیند مقداری قهوه یا نبات برمی‌دارند و به روان درگذشتگان درود می‌فرستند. موبدان گانه‌ها و اوستا می‌سرایند و سخنران‌ها نیز در موضوع‌های گوناگون دینی و آئینی صحبت می‌کنند.

۲۹. بیست و نهم بهمن ماه، جشن اسفندگان
اسفند یا سپندارمز در اوستا به صورت سپنته آرمئی‌تی آمده است و به معنی فروتنی و بردباری است. جشن سپندارمز به مناسبت گرمی داشت صفت پاک و ارزشمند سپنته آرمئی‌تی که در نقش مادی خود، نگهبان زمین شناخته می‌شود، برگزار می‌شود. براساس سنتی باستانی مردان و فرزندان زرتشتی در روز سپنته آرمئی‌تی که مظهر ایمان، مهر و محبت و حامی زنان نیک است، به همسران و مادران خود هدایایی تقدیم می‌کنند. در این روز خاص انجام کارهای خانه برعهده مردان و پسران است و زنان با پوشیدن لباس‌های نو مورد تکریم قرار می‌گیرند. امروزه نیز زرتشتیان جشن اسفندگان را به نام زنان نیکوکار و پاکدامن گرمی می‌دارند و آن را به نام «روز زن» و «روز مادر» زرتشتی جشن می‌گیرند.

۳۰. بیست و پنجم اسفند ماه، چهره همس پت میدیم گاه (پنجه)

ششمین گهنبار همس پت میدیم است که در پایان اسفند هنگامی که هوا معتدل است و کشاورزان آماده برنامه‌ریزی برای کشاورزی سال بعد می‌شوند برپا می‌شود. این جشن بویژه برای

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

